

บทคัดย่อ

การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบ้านท่าเรือ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพชุมชนและศักยภาพด้านการท่องเที่ยวบริเวณบ้านท่าเรือ สภาพปัญหาและความต้องการของชุมชนบ้านท่าเรือ และเพื่อหารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลา กับชุมชนบริเวณบ้านท่าเรือ ซึ่งการดำเนินการเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยโดยสรุปดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนบ้านท่าเรือ ชุมชนบ้านท่าเรือตั้งอยู่หมู่ที่ 9 โดยได้แยกเขตการปกครองมาจากหมู่ที่ 2 ตำบลท่าปลา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นชุมชนที่อพยพย้ายถิ่นฐานจากการสร้างเขื่อนสิริกิติ์โดยการจัดสรรที่ดินให้ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตรและรับจ้างขายแรงงาน มีฐานะความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน นับถือศาสนาพุทธและมีความเชื่อไสยศาสตร์นับถือผู้ทรงภูมิปัญญาและผู้อาวุโส มีวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมทางศาสนาเป็นส่วนใหญ่

2. ศักยภาพด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านท่าเรือ ชุมชนบ้านท่าเรือเป็นชุมชนที่มีศักยภาพเอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทั้งเกาะต่าง ๆ มีปลานานาชนิดซึ่งเอื้อต่ออาชีพของคนในชุมชน และมีทัศนียภาพที่สวยงามของอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนทั้งที่อาศัยอยู่บนบกและที่อาศัยอยู่ในแพ มีความหลากหลายของวัฒนธรรมประเพณีประเพณีที่มีมานานและยังคงความเชื่อของคนในชุมชน

3. จุดแข็ง จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคของชุมชนที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ชุมชนบ้านท่าเรือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่มีชื่อเสียงของจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกจังหวัด มีวิถีชีวิตของชุมชนชาวแพที่เป็นเอกลักษณ์และควรศึกษามีทรัพยากรธรรมชาติมากมายที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จุดอ่อนและปัญหาอุปสรรคที่มีผลต่อการจัดการท่องเที่ยวที่ผ่านมา คือ ชุมชนไม่มีความเข้มแข็ง ขาดผู้นำชุมชนที่มีจิตสาธารณะและมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการเป็นที่ศรัทธาของชาวบ้าน คนในชุมชนขาดความสัมพันธ์กันในระดับเครือญาติจึงเกิดความขัดแย้งกันเสมอ

4. แนวทางการการท่องเทียวเชิงนิเวศบ้านท่าเรือ จากการศึกษาดูงานเพื่อหาแนวทางในการจัดการท่องเทียวบ้านท่าเรือและร่วมนกันค้นหาแนวทางจัดการท่องเทียวเพื่อนำไปทดลองปฏิบัติโดยได้กำหนดแนวทางปฏิบัติไว้ 2 รูปแบบคือ รูปแบบบริหารจัดการและรูปแบบการท่องเทียวบ้านท่าเรือ ซึ่งรูปแบบการท่องเทียวได้มีการกำหนดไว้ 5 รูปแบบ

5. รูปแบบการจัดการท่องเทียวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนท่าเรือ จากการศึกษาและทดลองปฏิบัติตามรูปแบบการจัดการท่องเทียวเชิงนิเวศโดยความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าปลากับชุมชนบ้านท่าเรือ ได้มีการสรุปรูปแบบการจัดการร่วมนกันให้เหมาะสมกับบริบทและข้อจำกัดที่เกิดขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ รูปแบบการบริหารจัดการท่องเทียวได้กำหนดเป็นคณะกรรมการ 2 ฝ่าย รูปแบบการท่องเทียวได้กำหนดรูปแบบไว้ 2 รูปแบบ คือ รูปแบบการท่องเทียวทางน้ำ มีโปรแกรมการท่องเทียว 5 แบบ รูปแบบการท่องเทียวรูปแบบที่ 2 คือ การท่องเทียวทางบก

6. ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ

6.1 ปัจจัยเกือหนุ่นต่อความสำเร็จ การได้รับการสนับสนุนขององค์กรภายในพื้นที่ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล ประชาสัมพันธ์จังหวัด อำเภอท่าปลา และอีกหลายองค์กร เป็นส่วนที่สำคัญที่สามารถทำให้เกิดการขับเคลื่อนงานได้อย่างคล่องตัวโดยการสนับสนุนด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากรในการความรู้้ทักษะ การประสานเชื่อมโยงหน่วยงานภายนอกเข้าห่นเสริมกิจกรรม ความร่วมมือของชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กร ผู้ทรงผู้ปัญญา ทั้งในบ้านท่าเรือและชาวบ้านห้วยต้า ฯลฯ

6.2 เงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จ การจัดการท่องเทียวบ้านท่าเรือซึ่งเป็นการจัดการท่องเทียวทางน้ำช่วงฤดูกาลเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะส่งผลต่อการดำเนินการของการท่องเทียว ดังนั้นการกำหนดโปรแกรมการท่องเทียวต้องเหมาะสมกับช่วงฤดูกาลคำนึงถึงความปลอดภัยและความสะดวกในการเดินทางท่องเทียวเป็นสำคัญ

7. การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนและทีมวิจัย การดำเนินการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเจน ในมิติของชุมชนเกิดการตื่นตัวและมีส่วนร่วมนในการร่วมนกันคิดเพื่อแก้ไขปัญหาและร่วมนกัน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่ชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน นอกจากนี้ความร่วมมือขององค์กรภายในชุมชนโดยได้มีส่วนร่วมในการคิดและหาแนวทางปฏิบัติเพื่อให้เป็นรูปธรรมร่วมนกับชุมชนจนเกิดศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ร้านจำหน่ายสินค้าพื้นบ้าน และได้ปรับปรุงลานจอดรถ

นักท่องเที่ยวนำร่องให้บริการนักท่องเที่ยว ซึ่งถือเป็นการพัฒนาควบคู่ไปกับการศึกษาวิจัยโดยได้รับการสนับสนุนจากองค์กรการปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนได้เรียนรู้เกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบจากกระบวนการศึกษาวิจัย และเห็นผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนและองค์กรภายในชุมชน ส่วนที่วิจัยมีความภาคภูมิใจในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการคิดและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับชุมชนซึ่งต้องอาศัยความไว้วางใจ ความศรัทธาของคนในชุมชน และระยะเวลาในการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ชุมชน ที่สำคัญสำหรับการทำงานกับชุมชนคือการเชื่อมโยงหรือการประสานองค์กรที่เกี่ยวข้องภายในพื้นที่เข้าหนุนเสริมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในกลไกของการขับเคลื่อนให้ยั่งยืนต่อไป